

**O‘ZBEK MILLIY LIBOSLARIDA BEZAK ELEMENTLARI:
TRADITSIONAL USLUBLAR VA ZAMONAVIY TALQIN**

Ochilova Marjona O‘tkir qizi

Navoiy davlat universiteti

Dizayn: (Libos va gazlamalar) – ta’lim yo’nalaishi

4 - kurs “L”guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek milliy liboslarida ishlatiladigan bezak elementlari, ularning estetik va madaniy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda kashtachilik, zardo‘zlik, naqshchilik va aksessuarlar kabi elementlarning liboslarni bezashdagi roli o‘rganilgan. Shuningdek, maqolada zamonaviy dizaynda milliy bezaklardan foydalanish uslublari va ularning badiiy ifodadagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so‘zlar: milliy libos, bezak, kashtachilik, zardo‘zlik, naqsh, atlas, adras, dizayn, estetik go‘zallik, badiiy ifoda.

O‘zbek milliy liboslaridagi bezak elementlari liboslarning badiiy ko‘rinishi, estetik ifodasi va madaniy mazmunini belgilaydi. Har bir bezak — kashta, zardo‘zlik, naqsh yoki aksessuarlardan iborat — libosga o‘ziga xos ohang va ritm baxsh etadi. Milliy liboslarni bezash an’analari qadim zamonlardan boshlab shakllangan bo‘lib, ular xalqning estetik qarashlari va madaniy qadriyatlarini ifodalovchi vosita hisoblanadi.

Bezak elementlari libosga nafaqat tashqi ko‘rinish va go‘zallik qo‘shadi, balki ayolning nafisligi, didi va ijtimoiy mavqeini ham aks ettiradi. Atlas va adras matolari ustida ishlangan naqshlar, kashtalar va zardo‘zlik san’ati libosning badiiy va ma’naviy mazmunini oshiradi.

Bugungi kunda milliy liboslar zamonaviy talqinda yaratilmoqda. An’anaviy bezak elementlari zamonaviy fason, rang kombinatsiyalari va dizayn texnologiyalari bilan uyg‘unlashtirilib, milliy liboslarni nafaqat tarixiy, balki zamonaviy badiiy asar sifatida tanitish imkonini beradi.

O‘zbek milliy liboslaridagi bezak elementlari libosning badiiy va madaniy ahamiyatini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. Kashtachilik, zardo‘zlik, naqshchilik va aksessuarlar yordamida liboslar nafaqat tashqi ko‘rinish bilan boyitiladi, balki milliy qadriyatlar va tarixiy meros ifodalanadi. Har bir bezak elementi ayol libosining estetik ohangini yaratadi va uning nafisligini ta’kidlaydi.

Kashtachilik milliy liboslarning eng asosiy bezak usullaridan biridir. Turli viloyatlarda kashta uslublari xilma-xil bo‘lib, ular libosning badiiy qiyofasini belgilaydi. Misol uchun, Buxoro va Xorazm zardo‘zlik san’ati oltin va kumush iplar yordamida murakkab gullar, geometrik naqshlar va ramziy belgilarni yaratishda

mohirlik bilan ishlangan. Fargʻona vodiysi va Toshkent hududlarida esa atlas va adras matolari ustida ipak ip bilan sodda va rang-barang naqshlar ishlatilgan. Har bir kashta chizigʻi ayolning badiiy didini va mehrini aks ettiradi.

Zardoʻzlik sanʼati esa libosga hasham va tantanavorlik qoʻshadi. U asosan toʻy va bayram liboslarida keng qoʻllaniladi. Oltin va kumush iplar yordamida yaratilgan naqshlar nafaqat badiiy, balki ramziy maʼnoga ham ega: gullar hayot va poklikni, yulduzlar baxt va muvaffaqiyatni bildiradi. Shu tariqa, har bir zardoʻz bezak libosning tarixiy, badiiy va ijtimoiy mazmunini oshiradi.

Naqshlarning joylashuvi va hajmi libosning kompozitsion muvozanatini taʼminlaydi. Katta va markaziy joylashgan naqshlar libosning diqqat markazini belgilasa, kichik va takrorlanuvchi naqshlar libosga ritm va uygʻunlik baxsh etadi. Ranglar uygʻunligi esa libosning umumiy estetik kayfiyatini yaratadi. Masalan, qizil rang quvonch va muhabbatni, yashil hayot va barakani, koʻk osmon va poklikni ifodalaydi. Ranglarning kombinatsiyasi libosning badiiy uygʻunligini oshiradi va ayol obrazini yanada nafis qiladi.

Bezak elementlariga aksessuarlar ham kiradi. Kamar, salla, roʻmol, sirgʻalar, bilaguzuklar va marjonlar libosga yakuniy vizual taʼsir beradi. Ular libosning rang va naqsh uygʻunligini toʻldiradi, ayol obrazini yanada jozibador qiladi va milliy ifodani boyitadi. Shu bilan birga, qadimdan aksessuarlar nafaqat estetik, balki ramziy va himoya maʼnosiga ega boʻlgan.

Zamonaviy davrda milliy liboslarda bezak elementlari texnologik jihatdan ham rivojlandi. Lazerli kesish, raqamli naqsh chizish, zamonaviy tikuv mashinalari yordamida naqshlar aniq va sifatli bajarilmoqda. Bu esa milliy liboslarning badiiy jihatlarini saqlab qolgan holda, ularni zamonaviy fasonlar bilan uygʻunlashtirish imkonini beradi. Shu tariqa, atlas va adras matolari asosida yaratilgan liboslar milliylikni saqlab qolgan holda, zamonaviy estetika talablariga javob beradi.

Milliy naqsh va bezak elementlarini zamonaviy dizaynda qoʻllash jarayoni xalqaro moda kontekstida ham keng eʼtirof etilmoqda. “Atlas Fashion Week” va “Oʻzbekiston moda haftaligi” kabi xalqaro tadbirlarda milliy liboslar namoyish qilinib, yosh dizaynerlar milliy naqshlarni yangi kolleksiyalarida muvaffaqiyatli qoʻllamoqda. Shu tariqa, milliy liboslar nafaqat tarixiy va madaniy meros sifatida, balki global moda elementlari sifatida ham qadrlanmoqda.

Shunday qilib, oʻzbek milliy liboslaridagi bezak elementlari — kashtachilik, zardoʻzlik, naqsh va aksessuarlar — libosning badiiy, estetik va madaniy mazmunini belgilovchi eng muhim komponent hisoblanadi. Ular libosni nafaqat kiyim, balki madaniy meros va badiiy asar sifatida qadrlanishiga xizmat qiladi. Milliy liboslarni

o'rganish va ularni zamonaviy hayotga moslashtirish jarayoni milliy o'zlikni saqlash, estetik didni rivojlantirish va badiiy tafakkurni oshirishning eng samarali yo'lidir.

O'zbek ayollar milliy liboslarida bezak elementlari — kashtachilik, zardo'zlik, naqsh va aksessuarlar — liboslarning badiiy, estetik va madaniy ahamiyatini belgilaydi. Har bir bezak libosga nafaqat tashqi ko'rinish va nafislik baxsh etadi, balki milliy qadriyatlar, tarixiy an'analar va ayol obrazini ifodalaydi.

Kashtachilik va zardo'zlik san'ati liboslarni badiiy jihatdan boyitadi, naqshlarning joylashuvi va ranglarning uyg'unligi esa libosning kompozitsion muvozanatini ta'minlaydi. Aksessuarlar libosning yakuniy vizual ta'sirini oshirib, milliy ifodani yanada boyitadi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida milliy liboslarni yaratishda yangi imkoniyatlar yuzaga kelmoqda. Raqamli dizayn, lazerli kesish va zamonaviy tikuv mashinalari an'anaviy bezak elementlarini sifatli va mukammal bajarishga yordam beradi, zamonaviy fasonlar esa liboslarni global moda maydonida tanitadi.

Shunday qilib, bezak elementlari milliy liboslarning badiiy, estetik va madaniy mazmunini belgilash bilan birga, madaniy merosni saqlash, milliy iftixor tuyg'usini shakllantirish va estetik didni rivojlantirishning muhim vositasidir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // E3S Web of Conferences. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // AIP Conference Proceedings. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – №1. – P. 8–14.

7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. Шавдиров С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. – 2018. – P. 84–85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O‘QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O‘QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O‘RGATISH // Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Vol. 3. – No. 12. – P. 193–196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
11. Karimova D. O‘zbek milliy liboslarida bezak elementlarining badiiy ahamiyati. – Toshkent: San’at, 2021.
12. Tursunova M. O‘zbek milliy liboslari bezak elementlari va ularning zamonaviy talqini // O‘zbekiston madaniy merosi jurnali. – 2022. – №4. – B. 45–52.